

**Mag. Suzana
Rajgl Zidar,**

Osnovna šola
Frana Metelka
Škocjan

Razvijanje grafomotoričnih spretnosti s pomočjo didaktičnih ploščic

POVZETEK: Razvita grafomotorična spretnost je glede na zahteve naše osnovne šole v prvih razredih ena pomembnejših sposobnosti oz. spretnosti za razvoj pisanja. Zadnje leto pred vstopom v šolo oziroma začetek šolanja je tisti čas, ki ga je treba čim bolj izkoristiti, da bi težave na grafomotoričnem področju zmanjšali, če že ne odpravili.

V današnjem, digitalnem svetu je treba razvoju grafomotorike posvetiti še toliko več pozornosti. Uporaba računalnika in mobilnih naprav razvija specifično finomotoriko, ki je potrebna za uspešno uporabo naprav. Razvoj vseh motoričnih spretnosti pa podpira tudi grafomotorični razvoj posameznika. Pri delu z učenci se opaža, da je iz leta v leto pri vedno več učencih pisava bolj okorna, nepravilna in neestetska. Zato članek govori o zmeraj aktualni temi – razvoju grafomotoričnih spretnosti. Raziskava je bila sicer opravljena že nekaj let nazaj, a kljub časovnemu zamiku lahko trdimo, da so ugotovitve raziskave aktualne tudi dandanes.

Ključne besede: opismenjevanje, grafomotorika, didaktične ploščice, gibalno-grafične vaje

Developing Graphomotor Skills by Means of Didactic Tiles

Abstract: Judging from the requirements of our primary school for the first grades, developed graphomotor skills are one of the more important abilities or skills for developing writing skills. The final year before school entry or the beginning of schooling needs to be exploited maximally in order to reduce, if not eliminate, problems in the area of graphomotor skills.

In today's digital world the development of graphomotor skills requires that much more attention. The use of computers and mobile devices develops specific fine motor skills, which are needed to successfully use these devices. The development of all motor skills is supported by an individual's development of graphomotor skills. In working with pupils, it has been observed year after year that the number of pupils with clumsy, incorrect and unaesthetic handwriting is increasing. That is why this article discusses the ever-topical issue – the development of graphomotor skills. The research was conducted a few years ago, but despite the time interval, it can be maintained that the research findings are still topical today.

Keywords: literacy acquisition, graphomotor skills, didactic tiles, physical and graphomotor exercises

Grafomotorika

Pisanje je za vsakega človeka pomembna aktivnost, saj pomeni enega od načinov komuniciranja s svetom. Učitelji in vzgojitelji bi mu morali posvečati še več časa, saj je učenčev nadaljnji uspeh odvisen tudi od stopnje razvoja predpisalnih in pisalnih spretnosti. Ločniškar in Osredkar (2006, str. 21) ugotavljata, da ima precej otrok ob vstopu v šolo manj razvite grafomotorične spretnosti, zato jih je priporočljivo razvijati že v predšolskem obdobju. Vse bolj pa je opaziti, da je zaradi neuspešnega izvajanja učnega načrta področje razvijanja grafomotoričnih spretnosti prevečkrat zanemarjeno.

Nekateri otroci pri pisanju nimajo večjih težav. Grafomotorično nespreten otrok pa je pri tem počasen, neroden, njegova pisava ni ustrezna, čeprav se zelo trudi. Tudi proces opismenjevanja v prvem in drugem razredu osnovne šole poteka zelo hitro, za nekatere učence prehitro.

Razvoj ročne spretnosti oziroma finomotorično gibanje poteka vzporedno s celotnim razvojem otroka. Gibalni (motorični) razvoj se prične že v predporodni dobi in se stalno izpopolnjuje v nadaljnjem razvoju. Gibalni razvoj predstavlja nadzor gibanja mišic. V prvih letih življenja se prvenstveno razvija groba motorika in šele po tretjem letu se pričnejo razvijati finomotorične spretnosti. Otrok lahko v razvoju najprej nadzoruje tiste dele telesa, ki so bližji hrbtenici; najprej lahko nadzoruje premikanje rok v ramenih in zelo pozno fino motoriko prstov na roki. Motorika prstov, ki je še posebno pomembna za pisanje, dozori najkasneje in se razvija vzporedno s potrebami po najfinejših gibih. Kakovost ročnih spretnosti je izražena v moči prstov in dlani, v sposobnosti premikanja prstnih sklepov in zapestja ter natančnosti in sposobnosti uravnavanja gibanja posameznih delov roke (Žerdin, 1996).

Predpogoji in pogoji za uspešno izvajanje gibalno-grafičnih vaj in pisanja

Grafične vaje so zelo pomembne za kasnejši razvoj branja in pisanja. Pri tem je treba upoštevati pedagoško načelo postopnosti: od manj do bolj zapletenega. Otrok lahko v predšolskem obdobju grafomotorične vaje in dejavnosti izvaja zunaj, na igrišču, v peskovniku. S palico lahko riše po pesku različne oblike in vzorce. Tako mu bo izvajana dejavnost še v večje veselje kot če bi jo opravljal za mizo (Čabraja, Kolarič, 2005, povz. po Zrimšek, 2012, str. 23).

Pri pisanju je zelo pomembna motorika prstov. Razvija se s specifičnimi gibi in zori dlje časa. Samo obvladovanje grafomotoričnih spretnosti in pisanja pomeni, da je faza diferenciranosti in zrelosti motorike prstov zaključena. Z različnimi prstnimi igrami lahko preizkusimo diferenciacijo prstov in tako vidimo, ali je otrok dovolj spreten (Porenta, Šalehar, 2004).

Da lahko začnemo s pisanjem, morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

- razvoj drobnih mišic (prsti),
- razvoj koordinacije oči–roka,
- zmožnost drže pisala v roki,
- zmožnost izvajanja osnovnih gibov, ki so povezani z risanjem črt,
- razvita percepcija črk in števil,
- orientacija na pisalni površini.

Pogoji za uspešno izvajanje grafomotoričnih vaj pa so seveda enaki pogojem za dobro izvajanje pisanja. Tudi v časovni stiski nanje ne smemo pozabiti, ampak morajo biti sestavni del vaj. Dejavnosti, ki podpirajo uspešno izvajanje grafomotoričnih vaj, so:

- umirjanje, sproščanje,
- ustrezno sedenje med pisanjem,
- sproščanje rok,
- ustrezno držanje in pomikanje rok,
- pravilno prijemanje in držanje pisala (Bavčar, 1995 in Golli, 1991).

Uporaba didaktičnih ploščic

Cilj pouka slovenščine je razvijati vsa štiri sporazumevalna področja (branje, pisanje, poslušanje in govorjenje). Kot operativni cilj je v učnem načrtu opredeljeno sistematično razvijanje predopismenjevalnih zmožnosti, med katere sodi vidno razločevanje, orientacija na telesu, v prostoru in na papirju, pravilna drža telesa in pisala ipd. Poudarjena je tudi postopnost, sistematičnost in individualnost pri razvijanju veščin spretnosti in zmožnosti začetnega opismenjevanja, saj so predznanja učencev na področju

Slika 1: Didaktične ploščice

IME: _____

DATUM: _____

A	B	C	D	E	
F	G	H	I	J	
K	L	M	N	O	
P	R	S	T	U	
V	Z				
0	1	2	3	4	
5	6	7	8	9	

Slika 2: Učni list za prepis

IME: _____

Slika 3: List za spremljanje vaj

začetnega branja in pisanja različna. Pomembno je, da učitelj na začetku obdobja in sproti pri vsakem učencu preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje/pisanje, nato pa za vsakega učenca izdelava individualni načrt razvijanja zmožnosti branja in pisanja. Skladno z zahtevami v učnem načrtu učenci torej:

- sistematično razvijajo predopismenjevalne zmožnosti,
- če imajo oziroma po tem, ko imajo ustrezno razvite predopismenjevalne zmožnosti, sistematično razvijajo tehniko branja in pisanja (Poznanovič Jezeršek, M., idr., 2011).

Nekateri otroci pišejo lepo in lahkotno brez velikega truda, drugi pa z veliko vaje le težko oblikujejo bolj estetske črke in zmanjšujejo pritisk pisala na pisalno površino. Grafomotorično nespreten otrok bo, posebno v šoli, ravno zaradi tega pogosto izpostavljen kritiki. Pri pisanju bo počasen, neroden, njegovi izdelki ne bodo dovolj dobri, malokrat bo pohvaljen pa čeprav se bo trudil, mogoče še bolj kot njegovi vrstniki (Žerdin, 1996).

V raziskavi so bile otrokom za dodatno motivacijo ponujene didaktične ploščice, na katerih so bile gravirane velike tiskane črke in številke. Z njihovo pomočjo so razvijali spretnosti rok in prstov ter tako lažje in hitreje osvajali miselno predstavo določene črke.

Didaktične ploščice so narejene iz toplega, otrokom prijaznega materiala, in sicer iz pleksi stekla, ki so jih gravirali na eni izmed srednjih strokovnih šol v Ljubljani. Na njih so gravirane velike tiskane črke od A do Z brez črk Č, Š, Ž ter številke od 0 do 9. Znaki na ploščicah so veliki 6 mm.

Ugotoviti je bilo treba, za koliko so otroci po uporabi tega didaktičnega materiala napredovali v razvoju grafomotoričnih spretnosti, kakšen je bil napredek v pravilnosti pisanja znakov, njegovi estetiki, držji telesa, rok, pisala, obvladovanju črtovja in strani ter hitrosti pisanja.

Otrokom je bil ponujen učni list, na katerega so prepisali znake (enake kot so na didaktični ploščici) pred uporabo didaktičnih ploščic, po 30 in po 120 vajah na didaktičnih ploščicah. Širina vrstice je 6 mm (ravno tako kot so veliki znaki na ploščici), razmik med vrsticami pa je 3 mm.

Raziskava je trajala 6 tednov, izvedena je bila v prvem razredu. Pred izvajanjem vaj so se učenci igrali razne didaktične igrice, saj je to pripomoglo k njihovi sproščenosti in s tem k večji motivaciji za delo. Med delom so učenci po potrebi dobivali spodbude in usmeritve.

Vsakič, ko so učenci po gravuri prevlekli vse črke in številke, so na klovnovih hlačah pobarvali en krogec. Vajo so ponavljali šest tednov, na dan so naredili 4 do 6 vaj.

Napredek učencev po uporabi didaktičnih ploščic

Pri vrednotenju tehnike pisanja so bile upoštevane naslednje odvisne spremenljivke: drža telesa in rok, drža pisala, oblika črk, obvladovanje črtovja in strani ter hitrost pisanja. Vse našete spremenljivke se nanašajo na elemente grafomotorike in so opredeljene z vidika motoričnih značilnosti in sposobnosti, ki vplivajo na kakovost obvladovanja pisanja. Pisalne značilnosti so med seboj zelo povezane, in če ima otrok težave pri samo enem od elementov pisanja, lahko to pokvari celoten videz rokopisa.

V nadaljevanju so predstavljeni vrednoteni izdelki ene učenke. Na podoben način so bili vrednoteni izdelki še ostalih 11 učencev.

Učenko so didaktične ploščice že same dovolj motivirale, tako da ni potrebovala veliko spodbud.

Sklep

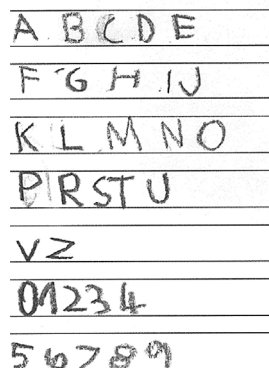
Na podlagi vrednotenja učenčevih del pred, med in po obdobju vaj je bilo ugotovljeno, da je že po šestih tednih ozirom po več kot stodvajsetih vajah viden napredek v pravilnosti pisanja znakov, v njegovi estetiki, v učenčevi držji telesa, rok in pisala ter v obvladovanju črtovja. Seveda pa je pri nekaterih učencih ta napredek večji, pri drugih pa manjši. Didaktični pripomoček so učenci sprejeli in z njim brez večje dodatne motivacije izvajali vaje.

Vsekakor pa bi bilo delo z njimi bolj zanimivo, če bi učenca ob koncu ene vaje čakalo presenečenje. Na primer: ko bi vodil pisalo od prvega do zadnjega znaka, bi mu na koncu zasvetila lučka ali zaigrala določena melodija, ki je bila ali bo obravnavana pri pouku glasbene umetnosti. Didaktične ploščice bi lahko opremili tudi z elektronskim štejetjem, tako da bi bila vidna kontrola opravljenega dela. To bi bila lahko še dodatna motivacija za izvajanje vaj.

Viri in literatura:

- Bavčar, H., Lavrenčič, A. (1996). *MOS, vaje motorike, orientacije in smeri. Priročnik za učitelje in starše*. Ajdovščina: Osnovna šola Danila Lokarja.
- Goli, D., Grginič, M., Kozinc, A. (1996). *ABC govorimo – poslušamo – pišemo – beremo. Priročnik za učitelje, 1. del*. Trzin: Izolit.
- Ločniškar, K., Osredkar, M. (2006). *Z roko v roki v svet črk*. Celje: Mohorjeva družba.
- Porenta, A., Šelehar, M. (2004). *Svet besed. Priročnik za učitelje pri pouku slovenščine v 1. razredu devetletne osnovne šole*. Ljubljana: DZS.
- Zrimšek, N. (2012). *Razvijanje predopismenjevalne zmožnosti v zgodnjem šolskem obdobju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Žerdin, T. (1996). *Ringa ringa raja. Priročnik za gibalno grafične vaje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Poznanovič Jezeršek, M., idr. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf (30. 05. 2017).

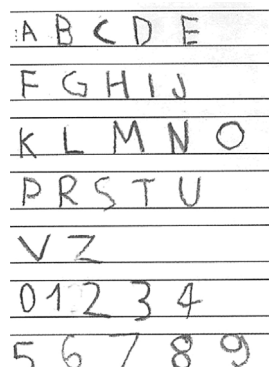
Začetno pisanje pred uporabo didaktičnih ploščic.

Ob pričetku vaj je imela učenka veliko težav pri držji telesa, rok in svinčnika. Kljub nenehnim opozorilom in popravkom je imela razdaljo med očmi in listom premajhno. Tudi svinčnik je držala krčevito in pretirno. To se je seveda odražalo na njenem izdelku, saj so bile poteze zelo močne. Črke in številke niso pretirano stisnjene in razvlečene, tudi enakomerno velike niso. Več

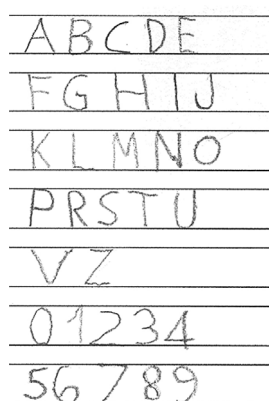
težav je imela pri znakih H, M, V, Z, 6, 4 in 9. Nekaj črk (C, K, L, P, R) je tudi popravljala (brisala z radirko). Razdalje med znaki so neenakomerne. Znaki niso zapisani od črte do črte. Orientacija na listu je dobra.

Rezultati pisanja po 30 vajah na didaktičnih ploščicah.

Po tridesetih vajah se je razdalja med očmi in delovnim listom izboljšala, povečala. Skozi vaje se je trudila držati svinčnik bolj mehko. Znaki so bolj estetski, bolj pravilno oblikovani, poteze so bolj gladke in zanesljive. Tudi radirke, razen pri številki 2, ni več uporabljala. Bolj se drži črtovja. Velik napredek je viden pri oblikovanju števil, saj so bolj pravilno zapisane.

Rezultati pisanja po 120 vajah na didaktičnih ploščicah.

Po stodvajsetih vajah je deklica svinčnik držala veliko bolj sproščeno kot na začetku vaj, tako da je bil tudi pritisk svinčnika na pisalno površino rahel. Razdalja med očmi in pisalno površino je bila dovolj velika. Le redkokdaj je pozabila nanjo. Znaki so pravilno oblikovani, niso razvlečeni in tudi stisnjeni ne. Poteze so večinoma gladke in zanesljive. Velikost je primerna, črk in števil ni popravljala, drži se črtovja. Prostor med znaki je enakomerno in pravilno porazdeljen.